

Ο μετασχηματισμός της οικονομίας: προκλήσεις και παγίδες

Των **ΑΝΤΩΝΗ ΖΑΪΡΗ*** και **ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΤΑΜΑΤΗ****

Πριν από την εμφάνιση της πανδημίας είχε προηγηθεί μια μακρά χρηματοπιστωτική κρίση που οδήγησε σε σημαντικές κοινωνικές ανακατατάξεις, εισοδηματικές ανισότητες και εξασθένηση μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού.

Σήμερα πριν αρχίσουν καν να κλείνουν οι πληγές μας, αρχίζουμε να αντιλαμβανόμαστε τη νέα δυσχερή οικονομική –και όχι μόνον– πραγματικότητα, καθώς προβλέπεται για το 2020 μείωση κατά 8% του παγκόσμιου ΑΕΠ.

Για την Ελλάδα αντίστοιχα προβλέπεται μείωση του ΑΕΠ κατά 10,5%, μείωση των επενδύσεων κατά 14,3%, το πρωτογενές δημοσιονομικό πλεόνασμα των 5 δισ. του 2019 θα μετατραπεί σε έλλειμμα των 18 δισ. το 2020 και το δημόσιο χρέος θα εκτιναχθεί στο 200% του ΑΕΠ, κάτι που συνιστά ανησυχητική εξέλιξη, αν ληφθεί υπόψη ότι όταν πρωτομπήκε η χώρα σε μνημόνια το χρέος ήταν στο 120% του ΑΕΠ. Επίσης προβλέπεται αύξηση της ανεργίας, άρα και ταυτόχρονη περιθωριοποίηση ενός σημαντικού τμήματος του πληθυσμού, πιθανός κατακερματισμός της μεσαίας τάξης, αλλαγή της γεωγραφίας του επιχειρηματικού χάρτη της χώρας και όλα αυτά σε ένα περιβάλλον γεωπολιτικής αβεβαιότητας και ανασφάλειας εξαιτίας των τεταμένων σχέσεων με την Τουρκία.

Σε διεθνές επίπεδο, ο τρόπος αντίδρασης στις μέχρι τώρα φάσεις εξέλιξης της πανδημίας διαφοροποιείται από χώρα σε χώρα. Στις ΗΠΑ η κεντρική τράπεζα αντέδρασε αποτελεσματικά ακολουθώντας την κλασική κείνσιανή συνταγή τυπώνονιας κρίμα. Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, από ένα σημείο και μετά έγινε αντίληψη η ανάγκη για ένα διευρυμένο ρόλο του κράτους προκειμένου να ανταποκριθεί στις δύσκολες υγειονομικές και κοινωνικές συνθήκες. Αλλά και οι κεντρικές τράπεζες σε όλο τον κόσμο έλαβαν πρωτοφανή μέτρα στήριξης της ρευστότητας και ελαχιστοποίησης των κεφαλαιακών τους απαιτήσεων με τα επιτόκια να συνεχίζουν

Οι διαδικτυακές αγορές στη μέχρι σήμερα περίοδο της πανδημίας στη χώρα μας γνώρισαν αύξηση 100% έως 500%, η δε εξοικείωση με το νέο ηλεκτρονικό περιβάλλον συνιστά για τις επιχειρήσεις παράγοντα αναγκαστικής προσαρμογής. Σε διαφορετική περίπτωση σημαίνει παρακμή και εκτόπιση από το νέο επιχειρηματικό «γίγνεσθαι».

κακούς χειρισμούς μια νέα κρίση χρέους λόγω υπερβολικής μεγέθυνσής του και μια νέα πληθωριστική αναζωπύρωση με το άνοιγμα της οικονομίας, με ό,τι αυτό βεβαίως συνεπάγεται για το εισόδημα των νοικοκυριών και τον δανεισμό των επιχειρήσεων.

Η επιστροφή της ελληνικής οικονομίας στην κανονικότητα είναι συνάρτηση εξέλιξης τόσο υγειονομικών όσο και οικονομικών παραμέτρων, που σε μεγάλο βαθμό η πορεία αποτελεσματικής υλοποίησής τους εξαρτάται από τις αποφάσεις της κυβέρνησης. Για παράδειγμα, η αποτελεσματικότητα του εμβολιαστικού προγράμματος στην κοινότητα θα προσδιορίσει την ταχύτητα αυτής της επιστροφής, καθώς θα απελευθερώσει την ταξιδιωτική κινητικότητα και την εισροή τουριστικού ρεύματος στη χώρα, θα αναζωογονήσει την οικονομική

(με βάση τα τελευταία στοιχεία του Doing Business, η αναμονή πρωτόδικης απόφασης υπολογίζεται στα τρία χρόνια), στην Παιδεία, στην Υγεία, στην ψηφιακή οικονομία, στις αγορές προϊόντων και υπηρεσιών και σε οτιδήποτε συνιστά αντικίνητρο για επενδύσεις.

Δεύτερον, την άμεση υιοθέτηση δημόσιων πολιτικών για την αντιμετώπιση του φαινομένου υπερχρέωσης του δημόσιου τομέα και των επιχειρήσεων, των διευρυνόμενων οικονομικών ανισοτήτων όσο και της ανεργίας.

Όπως σε κάθε κρίση, έτσι και σε αυτήν, υπήρξαν κλάδοι οι οποίοι ευνοήθηκαν, όπως τρόφιμα, φαρμακοβιομηχανία, βιομηχανία ειδών προσωπικής υγιεινής. Υπάρχουν όμως και άλλοι οι οποίοι επλήγησαν σοβαρά, η επαναφορά των οποίων σε ενάρετο κύκλο θα είναι εξαιρετικά επίπονη και δύσκολη και κά-

Το νέο πρότυπο θα πρέπει να βασίζεται στην εξωστρέφεια, στην ανταγωνιστικότητα προϊόντων και υπηρεσιών, στην υψηλή παραγωγικότητα και προστιθέμενη αξία. Οι επιταχυντές αυτής της νέου τύπου ανάπτυξης θα είναι τα διεθνή εμπορεύσιμα προϊόντα με επιλογές κλάδων από τον αγροτοδιατροφικό τομέα, «premium» καταναλωτικά προϊόντα τοπικής προέλευσης, προϊόντα και υπηρεσίες προηγμένης τεχνολογικής καινοτομίας και διαφοροποίησης, με ισχυρό ψηφιακό αποτύπωμα, ικανά να ανταγωνιστούν τους στις ξένες αγορές. Μόνον αυτή η διέξοδος θα ανοίξει νέες αγορές, θα «γεννήσει» θέσεις εργασίας, θα προκαλέσει ευκαιρίες για «smart business» (έξυπνο επιχειρείν), θα αυξήσει τα εισοδήματα και θα προσφέρει πλούτο στην οικονομία και ευημερία στην κοινωνία.

Σε διαφορετική περίπτωση σημαίνει παρακμή και εκτόπιση από το νέο επιχειρηματικό «γίγνεσθαι».

Όσον αφορά τις online πωλήσεις, για το 2021 αναμένεται να υπερβούν τα 12 δισ. ευρώ, ενώ τα αντίστοιχα μεγέθη ήταν για το 2019 στα 7,5 δισ. και το 2020 προβλέπεται να ξεπεράσουν τα 10 δισ. ευρώ.

Ένα πολύ σημαντικό επίσης κεφάλαιο στη νέα εποχή αποτελεί και η τεχνητή νοημοσύνη που αναμένεται να φέρει βασικές αλλαγές τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Πρόκειται για στρατηγικής σημασίας τεχνολογία στο πλαίσιο της 4ης Βιομηχανικής Επανάστασης με στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και την αναβάθμιση των προσφερόμενων υπηρεσιών. Η χώρα μας βρίσκεται στην 23η θέση στην κατάταξη του σχετικού δείκτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Government

Ένα νέο πρότυπο οικονομίας αρχίζει πλέον να ανατέλλει, φέρνοντας επαναστατικές αλλαγές στην οικονομική προσέγγιση, ανατρέποντας οικονομικά μοντέλα αιώνων:

Δύο από τις σημαντικότερες πλευρές αυτού του νέου προτύπου είναι οι εξής:

1. Πηγές της υπεραξίας, της προστιθέμενης αξίας στο παραγόμενο προϊόν δεν θεωρούνται πλέον η διαδικασία και η χρονική διάρκεια παραγωγής ούτε και η συμμετοχή των συντελεστών παραγωγής, έστω και αν αυτοί λειτουργήσαν με όρους αυξημένης παραγωγικότητας. Πηγή υπεραξίας στη νέα οικονομία είναι η αποτίμηση του δημιουργικού χρόνου ενασχόλησης για τη σύλληψη μιας καινοτομίας, μιας διαφορετικής ιδέας που αφορά π.χ. τον σχεδιασμό ενός έξυπνου προϊόντος ή υπηρεσίας (επινοήση ενός αλγορίθμου, ενός νέου λογισμικού, μιας έξυπνης εφαρμογής κ.ά.). Το άυλο στοιχείο, το ευφυές, το δημιουργικό, «παιρνει» τώρα τη θέση της προστιθέμενης αξίας που αντανακλά στο κόστος του προϊόντος. Αυτό θα καθορίζει πλέον την ανταγωνιστικότητα του και όχι η παραγωγή του. Δηλαδή με τη χρήση αυτοματοποιημένων μεθόδων και της ρομποτικής, κάθε επαναλαμβανόμενη παραγωγή (εκτός της πρώτης φοράς) θα κοστίζει λιγότερο.

2. Η αξία μιας χρήσιμης πληροφορίας αξίζει πολύ περισσότερο αν αυτή η πληροφορία θα οδηγήσει στον σχεδιασμό π.χ. τεχνολογικού προϊόντος με ιδιαίτερα ανταγωνιστικά χαρακτηριστικά που το καθιστούν μοναδικό. Παλιότερα η πρόσβαση στην πληροφορία ήταν αγαθό που απευθυνόταν σε λίγους, σε πολιτικές ή οικονομικές ελίτ, ενώ σήμερα περισσότεροι έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε αυτήν.

Ωστόσο, το προνόμιο επεξεργασίας αυτής της πληροφορίας για άντληση χρήσιμων στοιχείων που θα βοηθήσουν στον σχεδιασμό ενός προϊόντος ή υπηρεσίας, ανήκει σε λίγους που διαθέτουν φεξιδικειμηνη γνώση και προωθημένη τεχνολογική αντίληψη. Για αυτό είναι

να παραμένουν ιδιαίτερος χαμηλά. Κανείς δεν πρέπει να λησμονεί ότι ο ακροδεξιός λαϊκισμός παραδοκεί σε αυτήν την κρίσιμη καμπή της Ιστορίας ανιχνεύοντας ευκαιρίες να επανεμφανισθεί δυναμικά.

Για αυτό, ιστορική ήταν η απόφαση του Απριλίου του 2020 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με την έγκριση πακέτων 540 δισ. ευρώ για τη στήριξη των ευρωπαϊκών οικονομιών, όπως και η δημιουργία του Ταμείου Ανάκαμψης ύψους 390 δισ. ευρώ σε μεταβιβαστικές πληρωμές και 360 δισ. σε δανειοδοτήσεις. Η Ελλάδα θα λάβει περίπου 70 δισ. εκ των οποίων 38 δισ. από τον MFF (Multiannual Financial Framework) και 32 δισ. από το NGEU (Next Generation EU).

Στόχος όλων αυτών των κονδυλίων είναι να επιτευχθεί ο παραγωγικός μετασχηματισμός των ευρωπαϊκών οικονομιών, να επιταχυνθεί η ψηφιοποίηση και να αναληφθούν δράσεις που αφορούν την εκπαίδευση των εργαζομένων και την ενσωμάτωσή τους στο νέο περιβάλλον που προδιαγράφεται.

Οι παρεμβάσεις

Οι δημοσιονομικές παρεμβάσεις ήταν δικαιολογημένα γενναϊόδωρες μέσω προγραμμάτων δημοσιονομικής στήριξης και σταθερότητας που αντιστοιχούν μέχρι σήμερα στο 6% του ΑΕΠ, με τη μορφή επιστρεπτέας προκαταβολής, ρύθμισης οφειλών, φορολογικών απαλλαγών και επιδοματικής στήριξης ειδικών κλάδων, με στόχο να στηριχθούν τα εισοδήματα των νοικοκυριών και να εξασφαλισθεί κατά το δυνατόν, η βιωσιμότητα των επιχειρήσεων. Τα δημοσιονομικά μέτρα και η ισχυρή πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις οδήγησαν σε άμβλυση των επιπτώσεων στην οικονομία αλλά και στη συγκράτηση θέσεων απασχόλησης. Επίσης, η αναγκαστική λόγω lockdown μείωση της δαπάνης οδήγησε σε αύξηση των καταθέσεων ιδιωτών και επιχειρήσεων.

Εθνικό ζητούμενο και η μεγαλύτερη ίσως πρόκληση είναι η εξασφάλιση, αφενός δημοσιονομικής σταθερότητας και αφετέρου, βιωσιμότητας του χρέους, καθώς δεν πρέπει να αποκλείεται από τυχόν

δραστηριότητα και θα αναθερμάνει τη λειτουργία της πραγματικής οικονομίας ώστε να ενεργοποιηθεί

Το ύψος των δημοσιονομικών παρεμβάσεων και των μέτρων στήριξης που έχουν ληφθεί μέχρι σήμερα φθάνουν στο 6% του ΑΕΠ.

ο πυλώνας του εμπορίου, που αποτελεί το 13% του εθνικού πλούτου της χώρας. Ας σκεφθούμε ότι ενώ το 2019 οι λιανικές πωλήσεις έφθασαν τα 44 δισ. ευρώ, στα τέλη του 2020 οι απώλειες ανέρχονται περίπου στα 15 δισ.!

Αξίζει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι παρά τη γενικότερη επιδείνωση του οικονομικού κλίματος, οι αποδόσεις των ελληνικών χρεογράφων παραμένουν χαμηλές, πράγμα που αντανακλά στην εμπιστοσύνη των ξένων επενδυτών και των αγορών που κρίνουν θετικά το «προφίλ» του ελληνικού χρέους με χαρακτηριστικά τη μακρά περίοδο αποπληρωμής και τα σταθερά επιτόκια.

Οι προκλήσεις, όμως, που προδιαγράφονται για την επόμενη μέρα της οικονομίας μπορεί να αποτελέσουν ταυτόχρονα και παγίδες, ικανές να οδηγήσουν τη χώρα σε μακρόχρονη ύφεση και χρόνια στασιμότητα αν δεν ληφθούν άμεσα σοβαρές αποφάσεις, οι οποίες αφορούν:

Πρώτον, την ολοκλήρωση των αναγκαίων μεταρρυθμίσεων στη δημόσια διοίκηση, με πρώτη από όλες την εφαρμογή συστημάτων αξιολόγησης προσωπικού, την κατάργηση θέσεων που πλεονάζουν, την άρση των προνομίων και την αποτίμηση της γραφειοκρατικής διαδικασίας σε όρους κόστους που επιβαρύνει το σύνολο των φορολογουμένων. Στο αυριανό περιβάλλον αβεβαιότητας με νέους όρους και συνθήκες εξ αποστάσεως εργασίας, η αξιολογική διαδικασία είναι το «κλειδί» της παραγωγικότητας στο Δημόσιο. Επιτάχυνση επίσης των μεταρρυθμίσεων στη Δικαιοσύνη

ποιες φορές ίσως και μη αναστρέψιμη διαδικασία, όπως η εστίαση, η διασκέδαση και ψυχαγωγία, τα ξενοδοχεία κ.ά.

Τρίτον, την επίλυση του τεράστιου προβλήματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων που λόγω της πανδημίας θα υπερβούν το σημερινό ύψος των 90 δισ. ευρώ. Πρέπει με τη συνδρομή και των τραπεζών να κατατεθούν συγκεκριμένες προτάσεις ώστε να αποφευχθούν δυσάρεστα φαινόμενα περαιτέρω φτωχοποίησης των αδύναμων κοινωνικών στρωμάτων. Καμιά προφανώς φιλόδοξη οικονομική πολιτική δεν μπορεί να θεμελιωθεί στα ερείπια ενός διαρρηγμένου κοινωνικού ιστού.

Τέταρτον, την ταχεία αποκατάσταση της δημοσιονομικής ισορροπίας με την αξιοποίηση των προαναφερθέντων 32 δισ. ευρώ (εκ των οποίων τα 19 δισ. αφορούν επιχορηγήσεις και τα υπόλοιπα 13 δισ. δάνεια με ευνοϊκούς όρους δανεισμού), προκειμένου να αποφευχθεί μια νέα δημοσιονομική εκτροπή.

Το διάστημα 2021-2026 είναι περίοδος ευκαιρίας ή παγίδας, ανάλογα με την έγκαιρη και εύστοχη αξιοποίησή τους. Το 2021 θα αντληθούν 2,6 δισ. επιχορηγήσεων από το Ταμείο Ανάκαμψης (Recovery and Resilience Facility), 1 δισ. από την REACT-EU1 και 1,3 δισ. με τη μορφή δανείων. Τα αποτελέσματα αυτά μπορεί να είναι άμεσα για τις επενδύσεις και οι πολλαπλασιαστές να λειτουργήσουν ευεργετικά για το σύνολο της οικονομίας. Η άμεση απορρόφηση των κονδυλίων με βάση την εισηγητική έκθεση του προϋπολογισμού μπορεί να συμβάλει στην αύξηση των επενδύσεων κατά 23,2% για το 2021 αλλά και των εξαγωγών, που παρά την ενίσχυσή τους έρχονται αντιμέτωπες με αντίστοιχη αύξηση των εισαγωγών.

Πέμπτον, την υγιή οριοθέτηση ενός νέου παραγωγικού και αναπτυξιακού μοντέλου σε αντικατάσταση του σημερινού αναχρονιστικού, ξεπερασμένου και εσωστρεφούς καταναλωτικού προτύπου, αλλά και κάθε νοοτροπία κεντρικά σχεδιασμένης πολιτικής, που δημιουργεί κρατικοδίαιτες επιχειρήσεις και η οποία θα πρέπει να παραμεριστεί.

Μεγάλη ευκαιρία

Όπως αναφέρει σε έρευνά του το Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδος, οι πυλώνες μετασχηματισμού της ευρωπαϊκής βιομηχανίας, που θα στηρίξουν τον παραγωγικό ιστό της οικονομίας (κυρίως μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις), κάνοντας την παραγωγική δομή της βιώσιμη και ανταγωνιστική, είναι οι εξής:

α. Η ψηφιακή μετάβαση που δίνει στη βιομηχανία και στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις τη δυνατότητα να ανταποκρίνονται έγκαιρα στις αλλαγές και παρέχει στους εργαζομένους νέες δεξιότητες.

β. Η ανταγωνιστικότητα στην παγκόσμια σκηνή με μοχλό την ενιαία αγορά της, που μπορεί να καθιερώσει παγκόσμια πρότυπα.

γ. Η «πράσινη» μετάβαση και η νέα ενεργειακή στρατηγική, δεδομένου ότι η ευρωπαϊκή «πράσινη» συμφωνία αποτελεί τη νέα αναπτυξιακή στρατηγική της Ευρώπης.

Λόγω της ψηφιακής οικονομίας, αξιοσημείωτες μεταβολές θα συμβούν στη στάση και στις συμπεριφορές των Ευρωπαίων καταναλωτών, καθώς ένα μεγάλο μέρος των εμπορικών συναλλαγών (που προβλέπεται να αγγίξει τα επόμενα χρόνια το 40%) θα γίνει πλέον μέσω online συναλλαγών. Σύμφωνα με μελέτη του Eurocommerce, στην Ευρώπη για το 2020, το ηλεκτρονικό εμπόριο αναμένεται να ξεπεράσει σε τζίρο τα 717 δισ. ευρώ.

Αν η Ελλάδα υιοθετήσει και ακολουθήσει τους τρεις (3) παραπάνω πυλώνες του ευρωπαϊκού οικονομικού μετασχηματισμού, η συμμετοχή της βιομηχανίας στο ΑΕΠ της χώρας θα αυξηθεί από 10%-11% που είναι σήμερα, στο 15%-16% σε μία δεκαετία, συμβάλλοντας έτσι σε ένα πιο ισορροπημένο και ασφαλές παραγωγικό μοντέλο, μειώνοντας την εξάρτηση της οικονομίας από λίγους μόνον κλάδους.

Οι διαδικτυακές αγορές στη μέχρι σήμερα περίοδο της πανδημίας στη χώρα μας γνώρισαν αύξηση 100% έως 500%, η δε εξοικείωση με το νέο ηλεκτρονικό περιβάλλον συνιστά για τις επιχειρήσεις παράγοντα αναγκαστικής προσαρμογής.

AI Readiness Index), με το 3% μόνο των επιχειρήσεων να αξιοποιεί εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης

Η ψηφιακή μετάβαση θα αλλάξει σημαντικά τη συμπεριφορά και τη στάση των Ευρωπαίων καταναλωτών.

έναντι 45% παγκοσμίως. Σύμφωνα με έρευνα του ΣΕΒ, οι επιχειρήσεις που υιοθετούν λύσεις τεχνητής νοημοσύνης εμφανίζουν περιθώρια κέρδους έως 17% μεγαλύτερα του ανταγωνισμού. Οι επιχειρήσεις λιανικής πώλησης, επί παραδείγματι, είναι δυνατόν να επιτύχουν μείωση αποθεμάτων κατά 20%, μείωση του χρόνου αποθεματοποίησης κατά 30% και αύξηση online πωλήσεων κατά 30%, η βιομηχανία επίσης μπορεί να βελτιώσει την αποδοτικότητα της παραγωγής κατά 5% και την κερδοφορία κατά 13%, την εξοικονόμηση καυσίμων κατά 12% και τον χρόνο διάθεσης των προϊόντων στην αγορά κατά 10%.

Στον δε δημόσιο τομέα θα προκαλέσει επαναστατικές αλλαγές ως προς τη βελτίωση της ποιότητας υπηρεσιών και την οριστική απάλειψη χρονοβόρων εργασιών.

Εργαλείο το 5G

Η νέα τεχνολογία 5G συμπληρώνει τη βάση για τον ψηφιακό μετασχηματισμό της οικονομίας. Μεγαλύτερος όγκος δεδομένων στην κινητή τηλεφωνία, δυνατότητα για σταθερή, ασύρματη πρόσβαση και υψηλής ταχύτητας νέες καινοτόμες εφαρμογές, ευρύ φάσμα υπηρεσιών στη βιομηχανία, στις μεταφορές, στην υγεία, στο λιανεμπόριο.

Δεν πρέπει να αγνοήσουμε και την κοινωνική διάσταση που έχει η τεχνολογία 5G, καθώς συμβάλλει στη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων, προσφέροντας τη δυνατότητα πρόσβασης για όλους, με μειωμένο κόστος σε τομείς όπως η Υγεία και η Παιδεία.

καθοριστικής σημασίας ο εκσυγχρονισμός της εκπαιδευτικής διαδικασίας και η συνεργασία μεταξύ των πανεπιστημίων και των καινοτόμων επιχειρήσεων νέας γενιάς!

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση 16 χώρες υλοποιούν ήδη εθνικές στρατηγικές σχετικές με την ψηφιοποίηση και την 4η Βιομηχανική Επανάσταση και 5 βρίσκονται στο τελικό στάδιο σχεδιασμού της. Στην Ελλάδα η έλλειψη ικανού όγκου αξιοποιήσιμων δημοσίων πληροφοριών και η έλλειψη υπολογιστικής ισχύος μέσα στις επιχειρήσεις δημιουργούν προσκόμματα στη διαδικασία εφαρμογής μιας τέτοιας στρατηγικής.

Παρ' όλα αυτά, για πρώτη φορά στην ιστορία μας, καθώς μάλιστα φέτος γιορτάζουμε τα 200 χρόνια από την Επανάσταση του 1821, που αποτέλεσε την αφορμή για τη δημιουργία του «νεωτερικού» κράτους της σύγχρονης Ελλάδας, έχουμε μια μοναδική ευκαιρία που θα ήταν κρίμα μεγάλο να μην την αρπάξουμε «από τα μαλλιά»:

Να αποτελέσουμε μέρος της ομάδας κρατών που πρωτοπορούν στη νέα ψηφιακή οικονομία και το αναδυόμενο νέο μοντέλο του επονομαζόμενου «πράσινου» καπιταλισμού. Υπάρχουν ήδη τρεις (3) σημαντικές θετικές ενδείξεις για αυτό:

Πρώτον, η ενασχόληση πολύ μεγάλου αριθμού νέων Ελλήνων, με μεγάλη επιτυχία και προοπτική, σε αυτούς τους τομείς στο εξωτερικό.

Δεύτερον, ο διαφαινόμενος προσανατολισμός της ανώτερης και ανώτατης Παιδείας προς αυτή την κατεύθυνση.

Τρίτον, ο μικρός ακόμη, αλλά σημαντικός σε αξία και προοπτική αριθμός σχετικών επενδύσεων που φαίνεται ότι δρομολογούνται στη χώρα μας!

Ας μη χάσουμε, λοιπόν, αυτή τη μοναδική ευκαιρία!

* Ο κ. Αντώνης Ζαίρης είναι αναπληρωτής αντιπρόεδρος ΣΕΛΠΕ και επίκουρος καθηγητής του Πανεπιστημίου Νεάπολης, Πάρος.
** Ο κ. Γιώργος Σταμάτης είναι σύμβουλος επιχειρήσεων και συγγραφέας.